

ipsum esse fulmen excommunicationis, quo Pontifex Romanus homines terret: et ipsos etiam reges percellit. (a) At hoc miraculum non tribuitur in Apocalypsi bestiae majori, quae Antichristum significat; sed minori, quae Antichristo deservit: non igitur Pontifex, qui fulmine homines terret, Antichristus erit: et rex quaerere jam debet quis sit Antichristus, in cuius gratiam Papa fulmen de caelo descendere facit. Deinde S. Joannes meminit hujus miraculi, ut rei novae, et insolitae: at excommunicatio res est communis, et nota, qua etiam Protestantes utuntur; et quam Ecclesia familiarem habuit multo ante, quam Antichristus, etiam iste fictitius, et a novatoribus excogitatus, exortus diceretur. Ergo cum communi expositione scripturam veterum supra citatorum credendum est, verum ignem de caelo descendurum ad imperium ministrorum Antichristi, et non per tropos verba Scripturae detorquenda sunt ad excommunicationes. Ex quo intelligimus merum esse figmentum, quod Papa sit Antichristus, cum nullus Pontifex Romanorum, neque per se, neque per suos ignem de caelo descendere fecerit.

(b) Porro characterem Antichristi esse dicit rex professionem obedientiae Romano Pontifici. Sed hoc multis modis repugnat scripturae verbis Scripturae enim Apocal. XIII. significat, characterem bestiae accipiendum in dextera manu, aut in fronte: professio obedientiae neque in dextera, neque in fronte accipitur. Deinde character bestiae necessarius erit in toto Antichristi regno omnibus hominibus, pusillis, et magnis, pauperibus, et divitibus, servis, et liberis. At quot millia sunt in diffione Romani Pontificis, qui professionem obedientiae non possunt ostendere? Professio enim fieri solet ab iis, qui promoventur ad gradus dignitatum, aut doctoratum, aut certa officia: ab aliis plurimis, atque adeo a maxima parte hominum non exigitur, quamvis enim teneantur omnes Romano Pontifici obedire: tamen non tenentur omnes conceptis verbis, et certo ritu professionem istam facere, multo minus in fronte, vel in manu gestare. Praeterea, eadem scriptura dicit, in toto regno Antichristi, neminem permittendum emere,

(a) Refutatur calumnia de fulmine excommunicationis. — (b) Character Antichristi non potest esse professio obedientiae debita Pontifici. — (c) Character Christi signum Crucis: character Antichristi, abolitio crucis. — (d) Refelluntur conjecturae de numero nominis Antichristi. — (e) Numerus 666. non est numerus temporis, sed nominis Antichristi. — (f) Frustra adversarii supputando se torquent.

aut vendere, nisi characterem habeat, aut nomen bestiae, aut numerum nominis ejus. At quot sunt in ipsa urbe Roma Judaei, qui publice vendunt, et emunt, nec habent ejusmodi characterem, neque summo Pontifici adherent?

Itaque licet multi multa de isto characterem divinare conentur, non tamen certo scietur quid sit, nisi cum Antichristus venerit; nisi forte placeat cum antiquissimo scriptore Hippolyto martyre dicere, (c) Christi characterem esse signum Crucis abolitionem; quali characterem dignoscuntur hoc tempore, Calviniani, ut praecursores Antichristi.

Denique de numero 666, dicit rex, eo numero designari nomen graecum ΑΑΤΙΤΩ; nam litterae hujus nominis faciunt hunc numerum. (d) Papam autem esse latinum, et apud latinis potissimum dominari notissimum est. Sed nomen, latinum, non scribitur per α, et sine α, non reddit numerum 666. Praeterea nomen Antichristi proprium designatur ab Evangelista, non nomen commune plurimus, ut est, latinus: proprio autem nomine nullus Pontifex dictus est latinus. Denique inveniantur nomina plurima, quae numerum illum 666. efficiunt: notavit Arethas in comment, hujus loci septem nomina, quae hunc numerum reddunt: alii alia plurima, de quare multa scripsimus in lib. III. de Pontif. cap. 10.

Addit rex per numerum 666. posse intelligi tempus, quo Antichristus apparere debuit. Siquidem Bonifacius III. Papa, qui primus Antichristi titulum usurpavit, sedit anno Domini 606. At (e) numerus ille numerus nominis est, ut S. Joannes expresse dicit; non igitur detorqueri debet ad numerum temporis: deinde numerus annorum a Christo ad Bonifacium non continet 666. sed 606.

At, inquit rex, potest inchoari tempus hujus numeri ab anno quo Pompeus Magnus templum Hierosolymitanum diripuit. Omitto id gratis dici: illud ad refutandum hanc supputationem sufficit, quod ab illa directione templi, usque ad annum Domini 606. quo Bonifacius sedit, sunt anni 670. Itaque necesse est, vel S. Joannem fuisse deceptum, quod fieri non potest, vel (f) errare eos, qui

volunt numero 666. designari tempus adventus Antichristi. Quod autem rex dicit, sexaginta annis post obitum Bonifacii III. fuisse confirmatum regnum Antichristi, atque hoc indicari per numerum 666. aliquid esset, si posset ostendi aliquid peculiare accidisse anno 666. ut aliquam mutationem regiminis, vel creationem novi Pontificis, vel acquisitionem novi tituli, aut aliquid ejusmodi. Sed cum annus Domini 666. incidit in Pontificatum Vitaliani, qui jam aliquot annis sederat, et pacifice, ac sine ulla innovatione sederat: nulla ratio reddi potest, cur tempus illud tam insolita revelatione notari debuerit, ut omittam, quod supra dixi, hunc numerum nominis bestiae, non temporis ab ipso S. Joanne nominari.

Restat visio quarta ex cap. XVII. Apocal. quae quanto prolixius tractatur a rege, tanto brevius expeditur a nobis. Describitur enim in eo capite magna quadam meretrix insidens bestiae, quam rex Antichristum esse vult; et eo posito fundamento multa disputat de Antichristo, addens etiam de infelici hujus meretricis exitu ex cap. 18. 19. et 20. quae omnia praetereunda existimo; quoniam per eam meretricem Antichristum intelligi non potest: et fundamento everso totum aedificium corruiat necesse est.

Non posse autem per (a) eam meretricem intelligi Antichristum, probamus primo ex sententia veterum Patrum: Patres enim permulti per eam meretricem, intelligunt universitatem impiorum. Ita S. Augustinus in Psal. XXVI. Arethas, Haymo, Richardus, Anselmus, Beda, et Rupertus in cap. XVII. Apocal. Alii intelligunt Romam imperantem, sive Romanum imperium, quale erat tempore Apostolorum, cum dominaretur omnibus gentibus, et omnium gentium serviret erroribus. Sic exponit Tertull. in lib. cont. Judaeos, et lib. III. cont. Marcionem, et S. Hieronymus in epist. ad Marcellam, et in altera ad Algasiam qu. 14. Et confirmari potest horum auctorum sententia ex eo quod S. Petrus in epist. priore cap. ultimo Romam, qualis tunc erat, sub nomine Babylonis significat. Et S. Joannes hac ipsam meretricem magnam, Babylonem appellat; ac ut explicet de qua Babylone loquitur, dicit esse civitatem, quae habet imperium super reges terrae, et sedet super montes septem.

(a) Apo. XVII, 7.

(a) Mulier, quae insidet bestiae, non est Antichristus. — (b) Inepte adversarii equitem cum equo confundunt. — (c) Atrocissima calumnia apertissime refutatur.

Adde quod ex sententia regis pag. 88. et alibi, per bestiam, cui mulier insidet, Antichristus intelligitur. Sic enim loquitur S. Joannes cap. XVII. *Et dixit mihi Angelus, quare miraris? ego dicam tibi sacramentum mulieris et bestiae, quae portat eam, quae habet capita septem, et cornua decem. Bestia, quam vidisti, fuit, et non est, et ascensura est de abyso, et in interitum ibit* (1). Sic autem rex loquitur: « Octava, quae est bestia, quae erat, et non est, et itura est in perditionem, ipse est Antichristus. » Jam si (b) bestia, quae mulierem portat, Antichristus est, quomodo ipsa mulier est Antichristus? quis ferat equitem cum equo confundi, ut eques supra se ipse sedere dicatur; ignoscat igitur rex nobis tardioribus, si malum cum expositioribus, aliud per bestiam, aliud per mulierem insidentem bestiae intelligere, quam cum novatoribus bestiam cum meretrice confundere. Atque haec de Antichristo hoc loco sufficiant.

CAPUT XIII.

Diluuntur variae calumniae.

Expedita disputatione de Antichristo, rex multa addit adversus Catholicos, quae breviter refellenda sunt pag. 109: « Et certe, inquit rex, credo, non est illa medicocris animarum negotiatio, cum homines, usque eo spe et promissione aeternae salutis fascinantur, ut facile persuadeatur fraterculo, regem dominum suum confodere; imberbi adolescente in vitam proximi successoris perditae invadere; multis in serenissima regina nuper defunctae necem saepe conjurare; denique in imperium obtinente nitrati pulveris impetu regnum, regnique ordines funditus evertere, atque ita tam animae, quam animae jacturam facere. »

(c) Haec gravis omnino reprehensio est, et quanto est gravior, tanto gravius testimonis confirmari debuisse. Nam si ex particularibus hominum factis de doctrina judicandum esset, non solum doctrina recentiorum Catholicorum, sed etiam veterum omnium Doctorum, sive in Republica antiqua Judaeorum, sive in Ecclesia Christiano-

rum hanc calumniam pati posset. Illud unum in libris Ecclesiasticis inventio; indulgentiam peccatorum a Summis Pontificibus in generalibus conciliis concessam fuisse iis, qui Cruce suscepti in bellis Christianorum principum adversus infideles arma sumpsissent. Atque hanc indulgentiam predicatam lego, tum ab aliis viris doctis, et sanctis, tum præcipue a S. Bernardo, Domino cooperante, et sermonem confirmante sequentibus signis; ut ipse breviter modesteque testatur in præfatione libri secundi de Consideratione: et fusius hoc ipsum scribitur in tertio libro de vita ejusdem S. Bernardi cap. 4.

At quod sicariis promissa sit spes æternæ vitæ, si regnum vitæ insidentur, nusquam legi, nunquam audivi. Sed contra potius legi in concilio Constantiensi sess. 13. publice damnatum articulum illum, Quilibet Tyrannus potest, et debet licite, et merito occidi per quemcumque vassallum suum, et subditum, etiam per clamculares insidias, subtiles blanditias, vel adulationes, non obstante quocumque præstito juramento, seu confederatione factis cum eo, non expectata sententia, vel mandato judicis ejuscumque. Hunc articulum ita damnavit concilium, ut hæreticos censendos, et ut hæreticos puniendos esse decreverit, qui ejusmodi articulum perfinacliter defendere voluerint.

Illos autem, quos in exemplum rex addidit, fuisse persuasos ab aliquo Ecclesiastico Antistite sub promissione, et spe vitæ æternæ, ut facerent quod fecerunt, rex non probat, neque ex confessione ipsorum, aut aliis indicibus constare potest. Sed si regi placeat vera audire, vel legere, facile inveniet doctrinam, quam objicit Catholicis, propriam esse novatorum.

Certe Joannis Wicleffi Angli, quem Protestantæ in pretio habent, et ejus laudes in capite libri posuerunt Foxius, et Crispinus historiae novi Evangelii in Anglia scriptores, illi articuli sunt in concilio Constantiensi damnati sess. 8. Nullus est dominus civilis, nullus est prælatus, dum est in peccato mortali. (a) Item populares possunt ad suum arbitrium Dominos peccantes corrigere.

Hi sunt articuli Patriarchæ, vel Prophetæ vestri Wicleffi, qui non ob tyrannidem solum, sed ob quodlibet adulterium, vel sacrilegium, vel injustam cædem, vel ob quodcumque aliud lethale crimen dominos pri-

vat dominis suis: et quasi injustos possessores tradit popularibus pro arbitrio corrigendos. Atque ex hac doctrina natus esse videtur error, de quo paulo ante diximus.

Quis autem Lutheri temporibus auctor fuit tot millibus rusticorum, ut adversus principes arma sumerent? nonne Ministri reformatæ vel deformatæ potius a Luthero religionis? Catholicos certe fuisse seditionis illius auctores, ne adversarii quidem scribere ausi sunt. Qui vero Franciscum regem Francorum secundum, fratres, matrem, et conjugem sumptis armis interficere moliti sunt; nonne Fratres evangelici fuerunt, auctore Beza, snasore Calvino? Id Surius narrat in historia anni salutis 1560. Qui denique sunt, qui tot turbas in Scotia adversus hunc ipsum regem excitarunt, quique eum in ordinem redigere, et anarchiam introducere voluerunt, nonne illi ipsi, qui reformatam Calvinii religionem, ut ipsi eam vocant, in Scotiam introduxerunt? hoc rex ipse in suo Basilico Doro aperte testatur. Desinat igitur notam illam Catholicis inurere, quam in Doctoribus suis inhærere negare non potest. Subjungit postea rex pag. 416. nonnulla de excellentia regie dignitatis supra Cardinalitiam, que omnia sunt a nobis excussa in capite de comparatione regis, et Cardinalis.

Pag. 420. iterum reveritur ad invidiam conflandam Catholicis apud reges ob exemptionem Clericorum: sed illud præcipue reprehendit, quod scripserim S. Gregorium Mauritio imperatori coactum paruisse. « Non pudet, inquit rex, hominem, Christianam Sancti illius viri, Gregorii, humilitatem traducere, quasi id fuisset violentum, coactumque obsequium Gregorio, vel non satis valente, vel non auso repugnare, qua in re non injuriam Gregorio tantum facit, sed omnino humilitatis, ac patientiæ splendorem illum, qui in prima illa, et adhuc oriente Ecclesia, ac præsertim sub persecutionum sævitia nituit, feoda, turpique labe maculat; si hæc ingens martyrii, et Christianæ patientiæ gloria non dimissioni animi spontanea, sed necessitati adscribatur; quod aut viribus, aut animis defecti (instar Judæorum, aut Turcicorum mancipiorum) fortioribus adversariis cedarent: contra SS. Pauli Petrique præcepta, qui propter conscientiam subditos esse jubent, contra illam etiam Tertulliani pro Christianis Apologiam,

et antiquorum Patrum apertam professionem, et ubique repetitam. »

Hæc ille, qui (a) primum meminisse deberet, me quicquid scripsi, ex verbis S. Gregorii scripsisse, citavi epistolas, citavi Commentaria in Psal. penitent. ubi Mauritium imperatorem Gregorius Papa cum Nerone, et Diocletiano comparat: eumque gravissime reprehendit, quod Ecclesiam Romanam sibi subjungere, quodque jugum importabile toti reipublicæ imponere voluisset. Oportuisset sane regem ad loca citata ex S. Gregorii libris aliquid respondere, et si me falso aliquid citasse convincere potuisset, tum demum jure me impudentiæ notasset.

Miratus autem valde sum, quorsum exempla Martyrum, et testimonia SS. Petri, et Pauli allata pertineant, quasi non possit humilitas, et patientia servari, et simul violentia, et crudelitas persecutorum reprehendi. In secundo libro Machab. cap. VII. Martyres sanctissimi, et patientissimi, quorum patientiam, prædicat S. Cyprianus lib. IV. epist. 6. et sanctus Gregorius Nazianzenus integra oratione, S. Augustinus, et alii passim. Antiocho regi dicunt: « Tu quidem scelestissime in præsentem vitam nos perdis, sed rex mundi nos pro suis legibus defunctos, in æternæ vitæ resurrectione suscitabit. » Christus ipse humilitatis, et patientiæ verum exemplar, non timuit patientiam amittere, si servo cadenti se diceret, *Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo: sin autem bene, cur me cædis?* Joan. XVIII. S. Stephanus primus Martyr a vestigiis Domini non recessit, cum persecutoribus suis dixit, *Dura cervice, et incircumcisi cordibus, et auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis.* Act. VII. Neque Apostolus Paulus oblitus est patientiæ, et humilitatis, cum Pontifici jubenti percussus ejus dixit: *Percutiet te Deus pariter dealbate* (1). Act. XXIII. Similia legimus in historiis sanctorum Martyrum, et ipsarum etiam sanctarum Virginum Agathæ, Agnæ, et aliarum.

Deinde, cur, quæso, maculatur humilitas, et patientia Martyrum, si dicamus, eos coactos subisse flagella, vulnera, ignes, rotas? Satis enim humilis, et patiens est, qui coactus fidem negare, aut crudelem mortem subire, mavult subire mortem, quantumvis crudelem, et naturæ repugnantem, quam

negare fidem: quamvis magis vellet, neminem esse, qui tam duram ei necessitatem imponeret: nam (ut loquitur S. Paulus II Corinth. V.) Nolumus expoliari, sed supervestiri, ut absorbeatur quod mortale est a vita. Et S. Petro prædicatur a Christo Martyrium, per ea verba Joan. XXI. *Cum senueris, extends manus tuas, et alius cinget te, et ducet quo tu non vis* (2). « Quis, inquit, velit molestias, et difficultates pati? tolerare jubes eas, non amare. Nemo quod tolerat, amat, etsi tolerare amat, quamvis enim gaudeat se tolerare, mavult tamen non esse quod toleret. »

Sed maxime admirandum est, quod rex cum loquitur de patientia Martyrum, adducat præcepta SS. Apostolorum Petri et Pauli jubentium propter conscientiam subditos esse principibus. Quasi Martyres Sancti contra præcepta Apostolorum facerent, quando contemuentes jussa principum malebant mori, quam eorum legibus, edictisque parere, quibus Christum abnegare, et demonibus immolare jubebantur. Legibus enim principum, quæ contra legem Dei non pugnant, nemo nostrum dicit, parendum non esse a subditis. Sed de ejusmodi legibus non agitur, cum de martyrio agitur.

Pag. 421. exagitat rex locum quemdam ex Recognitione librorum meorum, quam nuper edidi. Et quamvis sciam regem, non tam esse curiosum in alienis rebus, ut libellos vix dum editos ad se deferri curet: et satis intelligam, quis in ejusmodi rebus regi laboret: respondebo tamen, et objecta crimina brevi responsione purgabo. « Nupero, inquit, tractatu, cui titulum fecit, Recognitionis librorum de controversiis: uniuscujusque nostrum populos, ac subditos nostris fascibus superiores esse voluit. » Et paulo infra: « Inter cætera, eximere Clericos ab omni temporalium Principum potestate: et non modo Pontificis, sed et ipsius populi supra nos imperium stabilire pene præcipua sunt egregia illius recognitionis argumenta. »

Ad hæc ego respondeo, exemptionem clericorum a temporalium principum potestate, docuisse me cum omnibus omnino scriptoribus Catholicis, tam theologis, quam jureconsultis; quæstio enim aliqua est de jure, quo clerici sunt exempti, sed aliquo jure exemptos esse omnes docent. Cur ergo mihi

(1) Joan. XVIII, 23; Act. VII, 51; Act. XXIII, 3; — (2) Joan. XXI, 18.

(a) Refellitur nova calumnia, circa sancti Gregorii, et Beatorum Martyrum patientiam.

(a) Hæreticorum proprium est in propriis dominos arma sumere.

uni tribuitur, quod est mihi cum omnibus commune? quod autem subditis regum ipsis regibus superiores fecerim, non poterit rex ex libris meis probare, cum contra potius in lib. de laicis, debere populos legibus regum temporalium, non solum ex necessitate, sed etiam in conscientia obedire, eisque subesse, et subjacere longa disputatione docuerim.

Sed audiamus egregium argumentum regis adversus clericorum exemptionem. « El quidem, inquit, in illa eximendorum Clericorum questione, eo studio, eaque contentione depugnat, ut et Cæsarem neget legitimum judicem Pauli fuisse contra ipsa contextus verba, et provocationem Pauli, qua Cæsarem suum esse judicem fatebatur. » (a) Omino nego Cæsarem legitimum judicem Pauli fuisse: nam cum ea questio quæ tunc agebatur inter Apostolum, et Judæos, qui eum traderant in manus Romanorum, esset questio de Religione; certe non poterat iudex legitimus esse princeps infidelis, et laicus. Causam autem illam fuisse Religionis perspicuum est ex cap. 22. Act. ubi Paulo dicente, se missum esse a Christo, ut gentes doceret, clamor populi ortus est: *Tolle de terra hujusmodi: non enim fas est eum vivere*; et ex cap. xxiii. ubi Paulus ipse dicit, quoniam de spe, et resurrectione mortuorum ego iudicor; et ex cap. xxiv. ubi accusant eum Judæi, tamquam auctorem sectæ Nazarenorum; et ex cap. xxv. ubi præses ipse Romanus dicit: *Ubi stetit accusatores, nullam causam deferebant, de quibus ego suspicabar malum: questiones vero quasdam de sua superstitione habebant adversus eum, et de quadam Jesu defuncto, quem affirmabat Paulus vivere*. Itaque præcipua questio erat de resurrectione Christi: cujus questionis esset ne Cæsar iudex legitimus, an non, rex ipse iudicet.

Deinde ipsa verba contextus nusquam dicunt Cæsarem fuisse legitimum judicem Pauli, quod tamen rex affirmat, et inde me reprehendit, quasi negaverim aliquid contra ipsa contextus verba, nisi forte codices Anglicani a Latinis, Græcisque dissentiant. Id solum nos legimus, *Ad tribunal Cæsaris sto, ubi me oportet iudicari*; et paulo post, *Cæsarem appello*. Act. xxv. Et rursus, *Coactus sum appellare Cæsarem*. Act. xxviii. Hic nusquam lego, Cæsarem fuisse judicem legiti-

mum Pauli, sed solum ob importunitatem Judæorum, coactum fuisse Paulum appellare Cæsarem, non ut iudicaret causam religionis, sed ut eriperet eum de manibus Judæorum, a quibus non facile eripi poterat per præsidem Judææ. Jam enim expertus fuerat Paulus debilitatem, ne dicam improbitatem felicitis Præsidis, qui plane agnoverat innocentiam ipsius, et tamen in gratiam Judæorum reliquit eum vincetum, cum magistratu abiret, ut legimus Act. xxiv.

Pergit rex pag. 123. « Ubi vero, inquit, fasces regios populo submitti debere disputat, hoc seditionum fundamentum utitur, ut probet non regibus auctoritatem: a Deo immediate, perinde ac Pontificibus, esse concessam. Nam rex quilibet, inquit, a populo suo eligitur; immo et populus nunquam ita suam potestatem in regem transfert, quin illam sibi in habitu retineat, ut in certis casibus etiam actu recipere possit. »

Hæc ille, qui (b) si dignatus fuisset verba mea, ut in libro meo posita sunt recitare, respondendi labore opus non esset. Aio igitur me usquam disputasse, fasces regios populo submitti debere. Libellus quem rex ad marginem notat exiguus est, et locus quem ex eo libro, citat brevissimus; recognitio videlicet in librum tertium, qui est de laicis: consulat lector locum notatum, nihil ejusmodi reperit.

Aio præterea, non esse in meo libro illa verba, quæ rex citat ut mea; rex quilibet a populo suo eligitur. Hæc enim propositio nec mea est, neque ullius alterius, quod sciam, et apertissime falsa est; cum tam multa sint in orbe terrarum regna successiva, in quibus successio non electio locum habet: nonnulla etiam electiva, sed per electores designatos, non per populum.

Denique neque illa sententia est proprie mea, quod populus nunquam ita transferat potestatem suam in regem, quin illam sibi in habitu retineat. Ego enim sic dixi: « Itaque Navarrus loco notato in cap. Novit, de Judic. notab. 3. non dubitat affirmare, nunquam populum ita potestatem suam in regem transferre, quin illam sibi in habitu retineat, ut in certis casibus etiam actu recipere possit. » Hæc verba auctoris notissimi sunt, et per omnes Christianas provincias, a plurimis lecta, et considerata longo tem-

pore: et tamen nemo unquam scripsit, Navarrum jecisse fundamenta seditionis. Cur igitur nunc tandem mihi soli verba Navarri referenti calumnia struitur?

Quod autem et Navarrus, et nos dicimus, populi potestatem in regem esse translata, habetur apud Justinianum imperatorem Institut. de jure natur. gent. et civili. §. sed et quod principi placuit. Sed intelligitur de primordiis regnorum, non de quacumque regni adeptione. Initio enim liberum fuit populis, vel Magistratum cum determinata potestate, et ad certum tempus sibi creare, ut republicæ libere faciunt; vel regem cum absoluta potestate, et perpetuum eligere, atque in eo totam suam potestatem transferre; ut in regnis successivis factum esse videmus: sed posteaquam magistratus sive temporalis, sive perpetuus creatus est: non habet imperium populus in magistratum, sed magistratus, ac regius potissimum in populum: neque licet sine gravissimo crimine a legitimo principe suo deficere, aut seditionem, rebellionemve agitare.

Pergit deinde pag. 124. et quod in eadem Recognitione dixi, Saulem, Davidem, et Hieroboam, quamvis a Propheta inunctos in reges, tamen non sine populi assensu regnare coepisse; conatur refellere ex eo quod Saul sorte electus fuit in regem, ut S. Matthias sorte electus est in Apostolum, quemadmodum enim S. Matthias immediate a Deo, sine Apostolorum consensu, electus creditur, quia cecidit sors super Matthiam; sic etiam Saul immediate a Deo, sine populi assensu, fuisse credendus est electus in regem.

Respondeo et S. Matthiam, et Saulem, quamvis sorte electi sint, non tamen immediate a Deo, sed per consensum hominum electos esse. Quod enim attinet ad (a) S. Matthiam, historia perspicua est Actor. 1. S. enim Petrus convocato cæto fratrum, qui erant ad centum viginti, docuit ex prophetia necesse esse eligi unum in locum Judæ: tum communi consensu electi sunt duo, qui videbantur omnium optimi: sed quoniam non constabat ex duobus uter esset præferendus, confugerunt ad orationem, et ad consilium sortium, quo in rebus dubiis

uti solebant Judæi, ut intelligerent voluntatem Dei. Illa enim optima est electio, qua homines eligunt eum, quem a Deo prelectum sibi persuadent. Itaque dederunt sortes eis, orantes Deum, ut sortes dirigeret, et ostenderet eo signum, quem ipse prælegisset, ubi autem cecidit sors super Matthiam, ipsi quoque eum elegerunt, quod enim nos legimus annumeratus est cum undecim Apostolis, in græco textu est *ὁκτώδεκλητος*, id est, suffragiis electus est, ut etiam interpres Chrysostomi vertit. Itaque Deus elegit S. Matthiam, et Apostoli eundem elegerunt. Elegerunt autem Apostoli partim iudicio, et consilio proprio, partim sortium auxilio.

Quod autem ad Saulem attinet, res est adhuc clarior: (b) sorte enim electus est Saul, ut haberet populus signum divinæ voluntatis, et sciret quem tuto eligere, et in quem potestatem suam transferre secure posset. Et quidem cadente sorte super Saulem, multi de populo clamaverunt, vivat rex; multi etiam recusarunt consentire in eam electionem: sed paulo post cum Saul factus quodam egregio virtutem suam probasset, unanimi consensu electus fuit, ut habetur I Reg. xi. *Perrexit*, inquit Scriptura, *omnis populus, et fecerunt ibi regem Saul coram Domino in Galgala* (1). Ut etiam intelligatur, (c) iudicium sortium fuisse apud Hebræos iudicium potius, sive præiudicium, quam absolutum iudicium: consulenda sunt Scripturæ divinæ Josue vii. I Reg. xiv. et Jonæ i. In his enim tribus locis investigatur per sortes, quis ex multis reus esset commissi delicti. Sed ille in quem sors cecidit, non prius punitur, quam ipse delictum ore proprio confiteatur. Quod postea rex addit de electione summi Pontificis, non conjecta sortium in uram, sed prægrandi pecunia in Cardinalium fauces, ad calumnias pertinet. Nos certe electioni Pontificum his interfuimus, nec tamen de prægrandi ista pecunia quidquam audivimus, sed solemne est adversariis id, in quo unus aliquando forte peccavit, ad omnes Catholicos transferre: sic enim feliciter ipsorum Evangelium propagatur.

Quod vero pag. 125. et 126. dicit, mirari se quod lapsus memoria, in eodem parvo

(1) I Reg. II, 45.

(a) S. Matthias non sola sorte, sed etiam suffragio Apostolorum electus fuit. — (b) Saul Rex et forte, et suffragiis electus fuit. — (c) Apud Hebræos iudicio sortium investigabantur occulta crimina.

(a) Etiam in controversia de Religione Paganorum imperatorem adversarii iudicem faciunt. — (b) Non bona fide referuntur verba Bellarmini.

opusculo mecum ipse pugnem, quod Saulem, et Davidem a Propheta innocentes dixerim eguisse populi consensu, ut regnum adipiscerentur; et tamen in eodem opusculo scripserim, Cypriani a:ate potestatem eligendi Episcopos non fuisse apud populum: Ego admirationem ejus miror; hæc enim inter se contraria non sunt, rex eligebatur a populo tempore Samuelis, et Episcopus non eligebatur a populo tempore Cypriani. Quæ enim, rogo, hic contrarietas, quæ repugnantia est, ubi personæ, et tempora diversissima sunt? quod si illa contraria sunt, etiam ista erunt contraria, et secum ipse pugnet, qui dixerit, rex Poloniae eligitur a populo, imperator non eligitur a populo, sed a principibus; rex Francorum neque a populo, neque a principibus eligitur, sed hæreditaria successione regnum acquirit.

(a) Quæ fuerit Cypriani tempore ratio electionis Episcoporum, ipse his verbis testatur lib. 1. epist. 4. « Apud nos, et fere per provincias universas tenetur, ut ad ordinationes rite celebrandas, ad eam plebem cui præpositus ordinatur, Episcopi ejusdem provincia proximi quique convenient, et Episcopus deligatur plebe præsentē, quæ singulorum vitam plenissime novit, et uniuscujusque actum de ejus conversatione perspexit. » Et paulo ante: « Ut plebe præsentē, inquit, vel detegantur malorum crimina, vel honorum merita prædicentur. » Hæc ille, ex quo intelligimus ad plebem pertinuisse Episcoporum electionem per testimonium vitæ, et morum; ad Episcopos autem provincias ejusdem per judicium, et auctoritatem.

At, inquit rex, cum agitur de rege, Bellarminus vult per consensum populi eligendi potestatem designari: cum agitur de Episcopo, eodem illo consensu non jus eligendi, sed electionem ab aliis factam confirmandi intelligit. Respondeo, nullam hic quoque esse repugnantiam: nam consensum populi fuisse necessarium ad regis electionem demonstrant verba Scripturæ, quæ dicunt, fecerunt ibi regem Saul coram Domino: consensum populi adhibuit fuisse ad testimonium ferendum de vita, et moribus eligendorum, vel electorum ab Episcopis, de-

monstrant verba S. Cypriani paulo antecitata.

Pergit rex, et a pag. 127. ad 133. multa dicit de conjuratione pulveraria adversus Garnettum, et Ouldcornium Jesuitas, de qua re, quoniam maxima ex parte in facto consistit, et exstat publice edita actio in Garnettum, plena mendaciis; et brevi exstat responsio, quæ jam tota conscripta est, atque a me quoque diligenter perlecta; ad illam lectorem remitto. Id solum paucis refellam, quod in historia ista percensenda, adversus Bellarminum proprie dicitur.

Scripserat Bellarminus, (b) Henricum Garnettum Jesuitam, proditorem illam pulverariam novisse quidem, sed in confessione sacramentali, quam detegere nulla ratione poterat. Rex contra demonstrare nititur, et Garnettum ejus proditoris extra confessionem sacramentalem conscium fuisse: et proditores ejusmodi in sacramentali confessione auditas, posse ac debere detegi, modo persona confitentis non detegatur. Ad hæc duo ita respondeo. Quod Garnettus, non solum in judicio, sed etiam in ipso Theatro jam jam moriturus aperte pronuntiaverit, se proditoris illius conscium non fuisse, nisi in confessione sacramentali; testes multi sunt, sed unus præcipue vir gravis, non Sacerdos, non Jesuita, non seminarii Alumnus, qui in ipso theatro prope ipsum Garnettum cum esset, ex ore ejusdem Garnetti id se accepisse mihi sancte affirmavit, quod ego facile credidi, qui multorum annorum Garnetti consuetudine usus, optime novi summam illius viri probitatem, et innocentiam, cum summa ingenii, et omnis generis eruditione conjunctam.

(c) Sigillum vero confessionis sacramentalis posse detegi ad ingens detrimentum avertendum, modo persona confitentis retineatur, non ignoro. Sed quero a rege, si Garnettus retulisset, scire se regi a proditoribus mortem imminere: an passus fuisset ob religionem sacramenti confessionis, personam proditoris silentio præteriri? certe qui confessionis sacramentum nullum esse credit, quique ejusmodi sigillum, ut republicæ maxime perniciosum avertatur, mox Garnettum rapti in vincula, et exquisitissimis tormentis examinari jussisset, neque

(a) Quæ fuerit electionis forma, tempore S. Cypriani. — (b) Henricus Garnettus in sacramentali tantum confessione proditorem pulverariam novit. — (c) An liceat sigillum confessionis sacramentalis detegere in aliquo casu.

destitisset donec in cognitionem Proditoris, et omnium ejus consciorum devenisset: licet igitur proditorem in sacramentali confessione cogitam verbis generalibus Christiano, et pio principi aperire, ut remedium imminenti malo paret, quia pro comperto habetur, eum principem nihil ultra fas interrogaturum: sed principi a vera Religione alieno, qui sigillum confessionis divinitus imperatum irridet, et quem satis constat non passurum, ut persona confitentis lateat, nullo modo licet.

Denique rex pag. 134. 135. et 136. opinionem crudelis sævitæ in Catholicos a se remove conatur. « Ac primum, inquit, id constanter assevero, hic neminem sive meis sive defunctæ reginæ temporibus, conscientie, ac Religionis causa ultimo supplicio affectum. Nam quantumvis Religioni suæ deditus sit, quantumvis eam aperte, et constanter profiteatur, nullum ei a legibus impendent captis periculum, nisi comperto contra leges, externo aliquo actu deliquisse: aut conjurationem, consiliumve summæ rei perniciosum inisse: exceptis tantummodo sacrificialibus, cæterisque Pontificiarum partium, qui in transmarinis regionibus initiantur. »

Ad hæc facilis est responsio: nam (a) tametsi verum esset, neminem in Angliæ religionis causa extremo supplicio affici, nisi contra leges externo aliquo actu deliquerit: tamen quia leges prohibent recipere sacerdotes Catholicos in domum, prohibent reconciliari cum Ecclesia Catholica, prohibent interesse sacrificio Missæ, jubent præstari juramentum de primatu regis in spiritualibus, vel certe jubent suscipi juramentum de non curanda excommunicatione summi Pontificis, et alia id genus multa, quæ ad Religionem pertinent: ideo qui ultimo supplicio afficiuntur propter transgressionem ejusmodi legum, merito dici possunt ultimo supplicio affici propter religionem.

Deinde qui plectuntur, quia sacris ordinibus in transmarinis regionibus initiati sunt, cum in patria ejusmodi sacri ordines non conferantur; nonne propter religionem plectuntur? nonne sacri ordines ad Religionem pertinent? Hinc videlicet tam multi numerantur Martyres in libro de persecu-

tione Anglicana, et in altero de schismate Anglicano Nicolai Sanderi, et in aliis Catholicorum libris. Parum enim refert ad Martyrium utrum qui occidatur, quæ Christianus Catholicus est, an quia legem transgressus est, quæ jubet fidem Catholicam abjurare. Nam imperatores Pagani edicta proponebant, ne cui liceret Christum Deum profiteri, vel ut suspecti de Christianismo juberentur diis publice sacrificare. Deinde tanquam inobedientes legibus imperatorum supplicio afficiebant. Et quemadmodum rex in hoc eodem loco dicit (b), sacrificulos sub perna perditionis a finibus Angliæ arceri, quia conjurationibus, et proditiionibus vel conceptis, vel laudatis infames sunt. Sic etiam Pagani principes quicquid sceleris publice agebatur, Christianis impotabant; ut etiam ob incendium, cujus auctor Nero ipse fuerat, teste Suetonio, et quo magna pars Urbis conflagravit, Nero imperator Christianos plurimos, tanquam auctores exquisitissimis suppliciis interemit, ut libro annalium xv. Tacitus prodidit. Certe publicæ conjurationis odium in Jesuitas conversum est, cum neque Jesuitæ, neque ullus ex numero Sacerdotum particeps ejus conjurationis fuerit.

Atque hæc dicta sint, si verum esset, quod rex hoc loco tam constanter affirmat. Sed id manifeste falsum esse, constat tum lib. iii. de schismate Anglicano: tum ex libro Andræ Philopatri section. 4. pag. 266. et sequentibus, ubi ex ipsis historiis hæreticorum Anglicanorum, aperte demonstratur, plurimos tum clericos, tum laicos, solius Religionis Catholice causa necatos fuisse, ut mirum sit regem ea scribere voluisse, quæ ex ipsis subditorum suorum aut verbis, aut scriptis refutantur.

Quia vero rex pag. 136. reginæ Mariæ, Catholice ac piæ principis tempora sævitæ nota infamat dicens: « Tunc nulla suppliciorum atrocitas in viros, in feminas, in infantes nostram Religionem profitentes, est omissa: immo contra Dei, naturæque leges, gravidis mulieribus mors immanissime illata, infanque e materno alvo exiens in easdem cum matre flammam injectus (c). » Sciendum est hæc omnem tragediam excitari propter unius meretriculæ obstinatio-

(a) An verum sit neminem in Angliæ extremo supplicio affectum esse propter religionem. — (b) Sic imputantur hodie proditores in Angliæ sacerdotibus: ut imputabantur olim publica scelerata Christianis in terris Paganorum. — (c) Defenditur regina Maria a nota barbaræ crudelitatis.

nem, quæ gravis cum esset, gravidam esse se nunquam fateri voluit. Igitur igni tradita, more pertinacium hæreticorum, est: ac ut non solum hæresis, sed et mendacium etiam patefieret, ex ejus alvo prodiit non infans, sed informis, ac sine anima caro, quam in ignem fuisse conjectam mirandum non est: quemadmodum vere mirandum, et execrandum esset, si vivus infans prodiiisset.

Sed hæc immanitas tantum aberat a moribus illorum, qui regnante Maria judicis præerant, quantum absunt, qui ista confingunt, a studio veritatis. Hanc historiam, si tamen historia est, fama accepit, non in libro aliquo legi. Sed scio etiam a viris gravibus pro fabula haberi, conficta videlicet a Foxio ejusmodi rerum artifice peritissimo. Consultat lector Hardingum adversus Ivellum, vel auctorem triplicis conversionis Angliæ adversus Foxium.

CAPUT XIV.

Executur peroratio regis.

(a) In extrema peroratione sua rex, primum admonet in communi principes omnes, tanquam Vicarios Dei, ut serio cogitent de Evangelii plantatione, et propagatione; et sceptrorum suorum securitati mature provideant, cum Dei benignitas spirituales libertatem, cum temporali voluerit esse conjunctam. Deinde hortatur Principes alienos ab Ecclesia Romana, ut veræ fidei unitatem conservent, et communionem spiritus in vinculo pacis; ne factis inter ipsos schismatibus, scandalum fidei oriatur, et fiant parabola opprobrii adversariis, quibus unitas una et præcipua est veræ Ecclesie nota. Addit autem, mediam prope partem Orbis Christiani in suam religionem consentire. Denique Principes Catholicos, quorum mentes dicit, nondum veritatis fulgore esse illustratas, excitat ut oculos aperiant, atque in primis ut Scripturas perlegete velint, atque ex illis credendi normam petere, neque su-

per aliorum incertis opinionibus, sed super propria, et certa scientia, fidei fundamenta collocate.

Et quidem quod attinet ad primam partem admonitionis, videtur ea mihi sacris Evangelii prorsus esse contraria (b). Christus enim in Evangelio, nusquam principes sæculi Vicarios suos facit; nusquam illis mandat Evangelii plantationem, vel propagationem, nusquam libertatem spirituales cum temporali conjungit, ut videlicet principes liberi in temporalibus, liberi sint etiam in spiritualibus: Sed Apostolis, qui reges, et principes temporales non erant, dixit: *Euntes predicatæ dicentes, quia appropinquant regnum Cælorum*, Matth. x. *isem dixit: Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti*, Matth. ultim. *isem dixit: Predicæ Evangelium omni creaturæ*, Marci ult. *isem dixit: Sicut misit me Pater et ego mitto vos: Et quorum remiseritis peccata remittentur eis*, Joan. xx. Petro vero Apostolorum primo, non Tiberio Principum temporalium primo, ovile suum commissum dicens: *Pasce oves meas* (1), Joan. xxi. Qui sint autem Apostolorum successores Apostolus Paulus docet Act. xx. ubi dicit, Episcopos positos esse a Spiritu sancto regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo: Apostoli vero Petri successores, Romanos esse Pontifices docent antiquissimi Patres, qui eos enumerant, Irenæus lib. iii. cap. 3. Eusebius in historia, et in Chronico, Epiphanius hæresis 27. Optatus lib. ii. cont. Parmenian. S. Augustinus in epist. ad Genesum, qua est 463. Denique Hieronymus, et Prosper in continuatione Chronici Eusebii.

Videat ergo rex, dum principes temporales liberos facere nititur ab obedientia Pastorum Ecclesie, et super ipsam Ecclesiam constituere, ne captivos diaboli faciat, et ab Ecclesia excludat. (c) Quicumque enim in Ecclesia Christi sunt, aut Pastores, aut oves sunt; oves autem pastoribus subditas esse debere, non Scriptura solum, sed et ratio ipsa demonstrat. Principes temporales, non esse in Ecclesia Pastores a Christo institutos, paulo ante monstravimus, neque ipsi negare possunt, nisi non contenti solio, et sceptro, et coro-

(1) Matth. X, 7; Matth. XXVIII, 19; Marc. XVI, 14; Joan. XX, 23; Joan. XXI, 17.

(a) Summa totius perorationis tribus capitibus comprehensa. — (b) Evangelii plantatio et Ecclesie gubernatio Apostoli, non regibus, a Christo commissa. — (c) Reges in Ecclesia esse debent, non super Ecclesiam; quippe oves, non Pastores.

na, cathedras quoque Episcoporum, et baculos pastores, et mitras Pontificum velint invadere. Restat igitur ut oves sint, ac per hoc obedientes præpositis esse debeant, et subjacere eis, qui pervigilant, tanquam rationem pro animabus illorum reddituri, ut Apostolus monet ad Heb. xiii.

Jam vero in altera parte admonitionis gloriatur rex, mediam prope partem Orbis Christiani in suam religionem consentire, quod quidem verum est, si per religionem suam intelligat omnes sectas quotquot sunt a Catholica fide discordes. Plurimi enim sunt ad Orientem, et Meridiem Nestoriani, Dioscoriani, Jacobitæ, et similes, cum quibus magna ex parte Abyssini conveniunt: plurimi quoque sunt ad Occidentem, et Septentrionem Hussiti, Lutherani, Zwingliani, Anabaptistæ, Confessionistæ, Calviniani, Ariani quoque et Sarnesati. Si hos omnes pro suis rex agnoscat, recte gloriatur, sectam suam ita propagatam, ut mediam prope partem Christi orbis obtineat. Si vero pro suis non agnoscat nisi Calvinianos mistos, puritanis videlicet exclusis, nescio an (a) mediam partem regni sui numerare potuerit in iis, qui religioni suæ consentiunt.

Quod autem rex cupit, omnes qui a Luthero descendunt, in unitatem fidei convenire; cum principalis veræ Ecclesie nota sit unitas; inani desiderio tenetur, frustra laborat, impossibilia concupiscit. (b) Quomodo enim fieri potest, ut lites finiant, qui judicium nullum admittunt, nisi Scripturas, quas unusquisque pro arbitrio sui ad opiniones suas detorqueat? certe si in litibus civilibus dirimendis nihil haberemus præter leges, iudicibus, atque arbitris omnino exclusis, quem finem litium sperare possemus? Et nonne jam per nonaginta circiter annos Lutherani experti sunt, in discordiis gravissimis de summa fidei se concordiam frustra tentasse? desinat ergo rex unitatem Spiritus apud eos quaerere, qui spiritu contradictionis pleni sunt: neque speret concordiam in fide apud eos unquam futuram, qui circa fidem naufragaverunt, qui fidem divinam in opiniones humanas commutaverunt, et qui denique (quod potissimum est) ab unitate Ecclesie Catholice, atque Apostolice, in petra firmis-

sima stabilitæ, atque fundatæ semel recesserunt.

Venio ad tertiam partem admonitionis, in qua rex Principes nostros Catholicos, nondum luce veritatis illustratos esse dicit, atque ideo (c) monet, ut lumen aspiciant. Ubi primum quaere, unde novum istud lumen Angli affulserit? ab Aquilone respondebit: inde enim primus eorum propheta Lutherus emerit. At nos Prophetam audimus dicentem: *Ab Aquilone pandetur omne malum* (1). Hierem. i. Et si omne malum, certe etiam tenebræ errorum, non lux veritatis.

Deinde Christus in novissimis temporibus pseudoprophetas surrecturos prædixit, Matth. xxiv. non Prophetas novos. Apostoli Petrus, et Judas illosos venturos in ultimis diebus admonuerunt, non reformatores, II Petri iii. Judæ v. 18. Idem Judas Apostolus, sidera errantia prædixit exortura iis, qui veram lucem amiserunt. Denique sanctus Paulus II ad Timoth. iii. *In novissimis*, inquit, *diebus instabunt tempora periculosa: erunt enim homines seipos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemæ* (2); et I Timoth. iv. dicit, futuros in isdem novissimis temporibus, qui cisedentes a fide intendant spiritibus erroris, et doctrinis dæmoniorum. Ergo si scripturas scrutari rex voluerit, intelliget omnino, novos istos fidei architectos, non reformatores, sed illusores; non Prophetas, seu pseudoprophetas; non stellas lucidas, et matutinas, sed errantia sidera esse, quibus procella tenebrarum servatur in æternum.

Atque ut principes Orthodoxi plane perspiciant, quale lumen aspiciendum Anglorum rex ipsis ostendat, verba illa perpendant, qua rex in extrema sua adhortatione posuit, cum ait (d): *Cum Paulo opto vos omnes fieri tales, hac una in re, qualis ego sum: in primis ut velitis scripturas pervolvere, ex his credendi normam petere, neque super aliorum incertis opinionibus, sed vestra ipsorum certa scientia, fidei fundamenta collocare, quando justus ex fide vivet, et unusquisque sit fide propria salvus.* Ubi satis aperte docet, unumquemque debere esse judicem in rebus fidei, suoque judicio potius quam Ecclesie, vel Conciliorum, aut summi Pontificis acquiescere.

(1) Hier. i, 14. — (2) II Timoth. III, 4.

(a) Non media pars orbis Christiani, sed vix media pars Angliæ in religionem regis consentit. — (b) Unitas fidei inter hæreticos optari potest, obtineri non potest. — (c) Proprium est hæreticorum, cum in tenebris errorum degant, lucem veritatis polliceri. — (d) Hic omnibus hæresibus janua aperitur.

Quæ doctrina non est ipsius regis propria, sed illis communis, qui nunc in Anglia rem theologiam tractant. Sic enim clarioribus verbis hoc idem tradit Witacherus, unus ex primariis Anglorum scriptoribus, in libro, quem proprie contra me scripsit, controversiæ primæ quæstione quinta: « Unusquisque sibi Judex esse debet, et suo iudicio, non plane privato quidem, sed divinitus inspirato stare »: et paulo infra rationem reddens ait: « Concilia. Patres, Papæ homines sunt, et Scriptura testatur, omnem hominem mendacem esse: quomodo ergo illorum sententiæ acquiescam? » Hæc ille. Quod sane dogma omnibus hæresibus aditum aperit, neque tam est hæresis, quam hæresum omnium janua. Verissime enim sanctus Cyprianus lib. 1. epist. 3. scripsit, hinc hæreses orta esse, quod unus in Ecclesia Dei ad tempus sacerdos, et ad tempus Judex vice Christi non cogitatur, quomodo enim hæreses impediri possunt, ne nascantur; vel jam natæ rescari, ne propagentur; ubi tot sunt Magistri, quot discipuli; tot iudices, quot litigatores?

Neque solum ex hoc uno dogmate nascuntur hæreses multæ, sed omnino ipsa fidei certitudo (a): cum nemo sibi polliceri possit, se verum spiritum Dei habere, aut veram scientiam adeptum esse, quam ad fidem stabilendam rex requirit. Scriptura siquidem de Ecclesia ipsa testatur, quod sit columna, et firmamentum veritatis, 1. Timoth. iii. de spiritu, vel scientia propria nusquam testatur. Patres in concilio legitimo congregati, vere, et tuto dicunt, *Visum est Spiritui Sancto, et nobis*. Act. xv. Privati homines nisi temere hoc dicere non audebunt, quantumvis docti, et spirituales sibi esse videantur. Apostolorum principi dictum est a Domino: *Rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos* (2). Luc. xxii. Et quoniam privilegium hoc Petro primo summo Pastori propter Ecclesiam datum est, non temere a fidelibus creditur ad successores quoque Petri pertinere: de privatis hominibus nihil tale legitur.

Denique utriusque testamenti tabulæ in rebus dubiis ad Sacerdotis summi iudicium non remittunt: ad iudicium proprium nemi-

nem remittunt. *Si difficile, atque ambiguum iudicium apud te esse perspexeris, surge, et ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesque ad Sacerdotem Leviticæ generis, et ad Iudicem qui fuerit illo tempore: quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicii veritatem*, Deut. xvii. et Malach. ii. *Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, et legem requirunt ab ore ejus, quia Angelus Domini exercituum est*. Et Dominus in Evangelio Matth. xxiii. *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ, et Pharisei: quæcumque dixerint vobis servate, et facite*. Et Matth. xviii. *Si Ecclesiam non audiverit, sit tibi sicut Ethnicus, et Publicanus* (2). Et cur Dominus Petro pascebas oves commisit, nisi ut oves rationales pascua doctrinæ non a se ipsæ, sed ab illo acciperent? Et cur posuit Deus in Ecclesia sua Pastores, et Doctores, juxta Apostolum ad Ephes. iv., si unusquisque sibi Pastor, et Doctor esse debebat?

At concilia, Patres, Papæ, homines sunt, et secundum Scripturæ testimonium mendaces (b). Respondeo Apostolos quoque, et Prophetas homines fuisse, et tamen eis tuto credi potuisse, quoniam non erat mendax spiritus, qui loquebatur in eis. Sic igitur concilia legitime congregata, Patres unanimi consensu prædicantes, Papa in Cathedra Petri sedens, et docens, homines sunt, et ex naturæ humanæ fragilitate mendaces; sed non est mendax Spiritus Sanctus, qui per ejusmodi homines Ecclesiam docet.

Particulares vero homines, non tantum homines sunt, et per se, atque ex se mendaces; sed neque promissionem ullam habent, quod eis spiritus veritatis assistat. Ex experimento didicimus hæreticos hujus temporis, qui contraria, atque inter se pugnancia dogmata profitentur, omnes omnino Spiritus sancti illustrationem, et scientiam Scripturarum jactare: et illos ipsos magis de Spiritu, et scientia gloriari, qui longius a veritate absunt, quales sunt omnium fere iudicio Anabaptistæ. Quare si super scientia propria, vel privata spiritus illustratione fundamenta fidei collocanda sunt, non super petram, sed super arenam domus fidei nostræ fundata, non poterit effugere, quin flante vento tentationis, fiat ruina illius magna.

Sed si rei Jacobo licuit, optare cum Paulo,

(1) Act. xv, 28; Luc. xxii, 32. — (2) Deut. xvii, 8; Matth. xxiii, 7; Matth. xviii, 2, 17.

(a) Qui proprium spiritum iudicem controversiarum fidei facit, amittit fidei certitudinem. — (b) Soleitur obiectio adversariorum.

ut omnes Catholici reges, et principes ferent, qualis ipse est; cur non majore ratione licebit tot magnis regibus, alisque principibus Orthodoxis optare, ut rex Jacobus fiat qualis ipsi sunt, et quales fuerunt omnes majores ejus, avi, proavique Scotiæ reges a Donaldo primo, qui a sancto Victore Papa, et Martyre Christiana sacra suscepit, usque ad Mariam parentem ejus, feminam optimam, atque sanctissimam? Satis enim constat, Scotiæ reges, singulari Dei benedictione per annos mille trecentos sibi invicem succedentes, Catholicos fuisse, uno Jacobo sexto excepto, qui temporum injuria, piorum parentum cura destitutus, in educatores hæreticos incidit, atque ab illis institutus a via majorum deflexit.

Optant igitur, quod de illorum summa pietate, et charitate fidenter præsumo, omnes Catholici reges et principes cæteri, in primis Cæsar ipse Rudolphus, atque a Deo precantur, ut Jacobus rex aliquando majorum suorum vestigia requirat, atque ad ea rediens, iisque insistens ita vivat, et regnet in præsentis sæculo, ut etiam in futuro una cum ipsis in æternum vivere, ac regnare mereatur.

CAPUT XV.

Responsio ad ea, quæ sub nomine mendaciorum, ementiarum, historiarum, et novorum dogmatum, rex scripsit adversus librum Matthæi Torti, qui vere Cardinalis Bellarmini liber est, sed justis de causis alieno nomine editus.

Post præfationem monitoriam Jacobus rex exponit tabulam, in qua notat mendacia viginti, ementias historias quinque, et nova dogmata item quinque, in libro Matthæi Torti a se reperta: ut inde de toto libro iudicium fiat. Eandem ipsam tabulam ego quoque hic adscribam, adjuncta brevi responsione, ex qua manifeste appareat, nullum in eo libro esse mendacium, nullam historiam ementitam, nullum dogma novum:

Primum Mendacium pag. 9. edit. Politianæ.

Hic, in juramento fidelitatis, aperte negatur Summo Pontifici potestas excommunicandi reges hæreticos.

Confutatio.

« Quæstio de Pontificis potestate in regibus excommunicandis nec tractatur, nec illo modo definitur in juramento fidelitatis; sed ex proposito declinatur. Inspiciantur verba juramenti, et monitoria præfatio pag. 10. et 11. »

Responsio.

Auctor libri non scripsit, in juramento fidelitatis tractari, aut proprie definiri quæstionem de potestate Pontificis in regibus excommunicandis, satis enim intelligebat, in formula juramenti non esse locum quæstionum Theologiæ disputandarum. Sed affirmavit in ea formula negari Pontifici maximo potestatem excommunicandi reges etiam hæreticos: quod verum esse, perspicuum est ex illis verbis juramenti: « Item juro ex corde, non obstante aliqua declaratione; vel sententiæ excommunicationis, aut deprivationis facta, vel concessa, aut fienda, vel concedenda per Papam, vel successores ejus etc. fidelitatem, et veram obedientiam suæ Majestati, hæreditibus, et successoribus suis præstabo. » Hæc ibi: qui vero jurat se obditurum regi hæretico, non obstante excommunicatione Papæ, non jurat simul, se non agnoscere in Papa potestatem excommunicandi reges hæreticos? alioqui enim non juramentum, sed sacrilegium esset, jurare se non obitorem sententiæ excommunicationis a Papa latæ in regem hæreticum, si crederetesse in Papa veram potestatem excommunicandi reges hæreticos.

II. Mendacium pag. 10.

Nam ex verbis illis Dominicis: *Quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cælis*, Catholici omnes colligunt ad Pontificis Maximi auctoritatem pertinere, non solum potestatem absolvendi a peccatis, sed etiam a penis, censuris, legibus, votis, atque a juramentis.

Confutatio.

« Quod non omnes Romani Catholici ita colligant ex hisce Christi verbis Matth. xvi. ut alia argumenta tacitis præteream, vel inde appareat, quod ex plurimorum sententiæ